

IJTIMOYIY ISH KASBIY FAOLIYAT TURI SIFATIDA.

Axmedov Qaxramon Abdulxamid o'gli

O'zbekiston Milliy universiteti kata o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ijtimoiy hodisa sifatida ijtimoiy ish har doim insoniyat jamiyatida sodir bo'lgan va ma'lum bir davrlarda va yagona mamlakatda hukmronlik qiladigan o'z mavjudligining barcha xilma-xil falsafiy va mafkuraviy asoslari bilan u jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy asoslari va an'analari asosida qurilgan yordam, sevgi, hamdardlik, hamkorlik, o'zaro hurmat va qayg'usini bo'lishish kabi insoniy fazilatlar asosida qurilgan soha sifatida ko'z oldimizga keladi. Ijtimoiy ish soha sifatida bugungi kunda eng ko'zga tashlangan jihatlari aholining turli guruhlari ya'ni ehtiyojmand aholining jamiyatga integratsiyalashuviga juda katta hissa qo'shganligi bilan namoyon bo'lmoqda. O'z navbatida shu kabi dolzarb masalalarni amalga oshirishda sifatli kadrlar tayyorlash ahamiyatlidir.*

Kalit so'zlar: *Ijtimoiy ish, ijtimoiy xodim, mijoz, ijtimoiy himoya, ijtimoiy siyosat, ijtimoiy xizmat, makro, mezzo, mikro, ijtimoiy rejalashtirish.*

Ijtimoiy ish rivojlanishining asosiy bosqichlari, uning muayyan mamlakatdagi tarixi ijtimoiy-madaniy va milliy an'analar, iqtisodiy va siyosiy sharoitlar, aniq voqealar va nomlar bilan bog'liq. Qoida tariqasida, ular ijtimoiy yordam va himoya qilishning tashkiliy shakllari va usullari, ijtimoiy ishning sub'ektlari va ob'ektlari bilan bir-biridan farq qiladi.

Shu munosabat bilan ijtimoiy ish nazariyasi rivojlanishining genezisi va dinamikasini o'rganishning uslubiy asoslari ijtimoiy falsafa va tarix, ijtimoiy-psixologik antropologiya, etnologiya, madaniyatshunoslik, dinshunoslik bo'lishi mumkin. Ijtimoiy ishning zamonaviy nazariyasi ko'p funktsional fan sifatida tavsiflanadi va zamonaviy ijtimoiy bilimlarning fanlararo maydoni sifatida qaraladi[1].

Ijtimoiy ishning umumlashtirilgan ob'ekti (mijoz) jamiyatning ijtimoiy tuzilishi, uning guruhlari va jamoalari, ularning alohida vakdillari hisoblanadi. Zamonaviy rus jamiyatida kasbiy faoliyat sifatida u turli xil (an'anaviy va innovatsion) shakllar, usullar va texnologiyalar yordamida amalga oshiriladi. Ijtimoiy ishni kasbiy faoliyat turi sifatida ko'rib chiqsak, bu alohida shaxslarga, odamlar guruhlari ularni himoya qilish va qo'llab-quvvatlash orqali yordam ko'rsatish orqali insoniy munosabatlarni uyg'unlashtirish faoliyati deb ta'kidlash mumkin.

Ijtimoiy ish - bu kasbiy faoliyat bo'lib, uning ma'nosi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish, ularni zamonaviy tsivilizatsiyalashgan jamiyat talablariga muvofiqlashtirish, ularning mantiqiylikini, insoniylikini, subyektivligini oshirish, shaxslar, guruhlar, etnik guruhlarning aloqalarini mustahkamlashdan iborat. Guruhlar, oilalar davlat va jamiyat bilan, ijtimoiy texnologiyalar turi [2].

Bu shuni anglatadiki, ijtimoiy ishning o'zi ma'lum usullar yoki usullar (mijozlar bilan muloqot qilish, ishga joylashish, ekstremal sharoitlarda o'zini tutish, qayta moslashtirish, rehabilitatsiya, psixotexnika va boshqalar) va ijtimoiy ishning har qanday tashkiliy tuzilmasi

(bandlik xizmati, ijtimoiy xizmatlar) yordamida amalga oshiriladi. yordam yoki himoya xizmati, rehabilitatsiya markazi va boshqalar) o'z texnologiyalari va ish usullariga ega.

Ijtimoiy ish makro, mezo va mikro darajalarda amalga oshiriladi. Shunday qilib, makro darajada ijtimoiy ish ijtimoiy boshqaruv bilan o'zaro bog'liqdir. Bu barcha darajadagi ijtimoiy siyosatni shakllantirish va amalga oshirishda namoyon bo'ladi: federaldan tortib to munitsipalgacha. Asosiy maqsad - qiyin hayotiy vaziyatga tushib qolgan odamlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish. Mezolevelda bu yordam va qo'llab-quvvatlashga muhtoj bo'lgan shaxsga yoki ijtimoiy guruhlariga yordam berish uchun faoliyat turi sifatida ishlaydi. Bu bir martalik moddiy to'lovlar va inson hayotining eng muhim sohalarini tashkil etish bo'lishi mumkin.

Mikro daraja insonga yordam, rehabilitatsiya va maslahatlar orqali maqsadli yordam ko'rsatishdan iborat. Ijtimoiy ishning ushbu darajalari tubdan farqli texnologiyalarni, ularning rivojlanishi va qo'llanilishining turli darajalarini talab qiladi. Shunday qilib, ijtimoiy ish universal faoliyat turi bo'lib, uning maqsadi aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarining ijtimoiy kafolatlangan individual va guruh manfaatlarini va ehtiyojlarini qondirishdir.

Zamonaviy ijtimoiy ishning strategiyasi va taktikasi munosabatlarning yangi tabiatiga asoslanadi, uning mohiyati sub'ekt-ob'ekt munosabatlaridan ishtirok etish paradigmasiga o'tishdir: ijtimoiy ishchining bilimlari, ko'nikmalari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlari. mijoz faoliyatining resurslari, uning o'zini o'zi tashkil etishi, o'z faoliyatini qurish. Ijtimoiy ishchilar zamonaviy jamiyatning ko'plab sohalarida munozarali muammolarni hal qiladilar: bolalar, qariyalar bilan guruh va individual ish, tibbiy muassasalarda, ijtimoiy rejalashtirish muassasalarida maslahatchi va psixoterapevt sifatida ishlaydi va hokazo [3].

Ijtimoiy ishning aniq bir shaxsga murojaat qilishi ijtimoiy xodim oldiga shaxs va jamiyat o'rtasidagi uzilgan aloqalarni tiklashga qaratilgan eng samarali usullar, usullarni topish muammosini qo'yadi.

Ijtimoiy ish muayyan qonuniyat va tamoyillarga ega. Naqshlar ijtimoiy ish samaradorligi bilimga bog'liq bo'lgan eng muhim, barqaror aloqalar sifatida belgilanadi.

Davlatning ijtimoiy siyosati va ijtimoiy ish mazmuni o'rtasidagi munosabatlar asosiy naqsh sifatida ajralib turadi. Ijtimoiy rivojlanish maqsadlari va ijtimoiy ishning rivojlanish darajasi o'rtasidagi bog'liqlik bir xil darajada muhim qonuniyat sifatida ko'rib chiqilishi kerak.

Adabiyotlarda ijtimoiy ishning ikki darajasi ajralib turadi: tashkiliy va boshqaruv va aloqa. Ularning har biri o'ziga xos naqshlar bilan tavsiflanadi.

Shunday qilib, ma'muriy birliklar yoki mutaxassislar guruhlari tizimidagi tashkiliy va boshqaruv munosabatlari bilan tavsiflanadi:

Ijtimoiy himoya samaradorligining ijtimoiy boshqaruv tizimi va ijtimoiy xizmat ko'rsatish institutlarining tarkibiy to'liqligi va to'liqligiga bog'liqligi;

ijtimoiy himoya samaradorligining davlat organlari kadrlar korpusining ijtimoiy yo'nalishiga bog'liqligi;

ijtimoiy ish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va aholini ijtimoiy himoya qilishning yaqin va uzoq muddatli maqsadlarining izchilligi va boshqalar.

Aloqa darajasida faoliyatning muvaffaqiyatini belgilaydigan quyidagi naqshlar aniqlanadi:

ijtimoiy xodim va mijozning o'zaro munosabatlarining yakuniy natijalaridan birgalikdagi manfaatdorligi;

ijtimoiy ish bo'yicha mutaxassisning mijozga ta'sirining yaxlitligi va murakkabligi;

Ijtimoiy ish bo'yicha mutaxassisning vakolatlari va majburiyatlariga rioya qilish;

ijtimoiy xodimning rivojlanish darajalari va ijtimoiy xizmatlar mijoz o'rtasidagi yozishmalar va boshqalar.

Qonunlar ob'ektiv ravishda mavjud bo'lishiga qaramay, ijtimoiy ishdagi muvaffaqiyat, agar ular ijtimoiy ishchilarning amaliy faoliyatida e'tirof etilsa va hisobga olinsa, maqsadga muvofiq bo'ladi [4].

Ijtimoiy ish tamoyillarining bir qancha guruhlari ham mavjud.

1. Umumiy falsafiy: determinizm tamoyili; aks ettirish printsipi; rivojlanish tamoyili; ong va faoliyatning birligi tamoyili; tarixiylik tamoyili; shaxs va uning ijtimoiy muhiti o'rtasidagi uzviy bog'liqlik printsipi.

2. Ijtimoiy-siyosiy: ijtimoiy ishning hududiy xususiyatlari bilan davlat yondashuvining birligi; uning mazmuni va usullarining demokratligi; ijtimoiy ishchi faoliyatining qonuniyligi va adolatliligi.

3. Tashkiliy va faoliyat: xodimlarning ijtimoiy-texnologik kompetensiyasi; funktsional aniqlik printsipi; huquq va burchlar, vakolatlar va majburiyatlarning birligi prinsipi; ishlashni nazorat qilish va tekshirish printsipi.

4. Psixologik va pedagogik: mijozlarning yashash sharoitlarini har tomonlama tahlil qilish va ular bilan ishlash shakllari va usullarini tanlash; individual sayohat; ijtimoiy ishning maqsadliligi.

Aholiga ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish sohasidagi faoliyatning asosiy qoidalari sifatida alohida tamoyillar ko'rib chiqiladi.

Universallik printsipi: ijtimoiy yordam millati, irqi, e'tiqodi, muhtojlarning yoshidan qat'i nazar, barchaga ko'rsatiladi;

Ijtimoiy huquqlarni himoya qilish printsipi: mijozga yordam ko'rsatishni uning ijtimoiy huquqlaridan yoki ularning bir qismidan voz kechish talabi bilan bog'lash mumkin emas;

Ijtimoiy javob printsipi: "o'rtacha" mijozning standartlariga muvofiq emas, balki muayyan holatlarga qarab harakat qilish zarurati;

Profilaktik yo'nalish printsipi: ijtimoiy muammolarning paydo bo'lishining oldini olish yoki allaqachon paydo bo'lgan muammolarni kuchaytirish;

Mijoz-markaziylik printsipi: boshqa shaxslarning huquq va manfaatlariga zid bo'lgan holatlar bundan mustasno, barcha hollarda mijozning huquqlari ustuvorligini tan olish;

O'z-o'ziga ishonish printsipi: mijozning o'z muammolarini hal qilishdagi faol pozitsiyasi, ijtimoiy ishchining maslahatchi roli;

Ijtimoiy resurslarni maksimal darajada oshirish tamoyili: aholiga ijtimoiy yordam ko'rsatish hajmi va shakllarini oshirish yo'llarini topish;

Maxfiylik printsiipi: mijozning muammolari to'g'risidagi ma'lumotlarni oshkor qilmaslik, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan va har qanday shaxsga zarar yetkazadigan zo'ravonlik ehtimoli bilan bog'liq hollar bundan mustasno;

Bag'rikenglik printsiipi: mijozlarning xilma-xilligi va uning namoyon bo'lishiga bag'rikenglik namunasini tan olish [5].

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Албегова, И. Ф. Институционализация социальной работы в современной России : теория и практика / И. Ф. Албегова. — Ярославль, 2004. — 163 с.

2. Албегова, И. Ф. Инновационные технологии в социальной работе : текст лекций / И. Ф. Албегова, Г. Л. Шаматонova, А. В. Попова. — Ярославль, 2011. — 68 с.

3. Богучарскова, Г. И. Роль службы «Экстренная детская помощь» в социальном обслуживании населения / Г. И. Богучарскова // Социосфера. — 2016. — № 12. — С. 31–36.

4. Закономерности социальной работы. — URL : http://libraryno.ru/3-2-zakonovernosti-social-noy-raboty-metod-issl_soc_work/ (дата обращения: 15.02.2018).

5. Ромм, М. В. Теория социальной работы : учеб. Пособие / М. В. Ромм, Т. А. Ромм. — Новосибирск , 1999. — 57 с.